

Ryszard Przymusiński

"Psychologie : das Fischer Lexikon", Peter R. Hofstätter, Frankfurt am Main 1969 : [recenzja]

Collectanea Theologica 43/3, 218-219

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Pozostałe tematy są mniej lub więcej związane z głównymi: problemy wspólnego braterstwa, miłości, pokoju czy zagadnienia eschatologiczne takie, jak koniec świata, śmierć, nieśmiertelność duszy. Wszystkie te rozważania są prawdziwie wyzwajające i podnoszące na duchu, oraz obrazują prawdziwą nadzieję, jaką Ewangelia daje człowiekowi współczesnemu.

Na marginesie dodamy, że autor bardzo dba o czystość myśli chrześcijańskiej. Pod wszystkimi jego poglądami może się podpisać każdy chrześcijanin, jedynie problem nieśmiertelności duszy w jego ujęciu może być kontrowersyjny.

Moltmann wykazał raz jeszcze, że prawdziwy teolog potrafi obok badań naukowych przekazać swoje twórcze myśli tak, aby ujawnić w nich wszystkie wartości życiowe chrześcijaństwa.

Ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

Peter R. HOFSTÄTTER, *Psychologie. Das Fischer Lexikon*, Frankfurt am Main 1969, Fischer Bücherei, s. 367.

Mała, podręczna encyklopedia psychologiczna ukazuje się już po raz dziewiąty, osiągając tym samym 272 tysiące egzemplarzy. Autor, profesor zwyczajny psychologii ogólnej w uniwersytecie w Hamburgu, jest znanym z wielu światowych kongresów psychologicznych propagatorem tezy o konieczności „odszczerzenia” psychologii doświadczalnej w Niemczech zachodnich i Stanach Zjednoczonych Am. Półn.

Encyklopedia informuje czytelnika w 66 krótkich i źródłowych artykułach o stanie współczesnej wiedzy psychologicznej. Omawia kierunki i metody psychologii eksperymentalnej; podstawowe zagadnienia psychologii ogólnej, psychologii postrzegania, uczenia się myślenia i psychologii motywacji; wybrane zagadnienia diagnostyki psychologicznej, charakterologii, psychologii społecznej oraz psychologii klinicznej; wreszcie niektóre także problemy z poszczególnych działów psychologii stosowanej, tj. psychologii przemysłowej, sądowej, wychowawczej, wojskowej, psychologii reklamy i higieny psychicznej.

Stojąc na stanowisku, iż współczesna psychologia doświadczalna jest wiedzą przyrodniczą, autor abstrahuje od filozoficznych przesłanek i uzasadnień dotyczących zagadnień spornych. Przedstawia z dużym obiektywizmem znane mu stanowiska filozoficzne i nie wdając się w ich merytoryczną ocenę przedstawia pogląd psychologii eksperymentalnej. I tak np. pod hasłem „wola” czytamy co następuje: Zachowanie ludzkie da się przedstawić pojęciowo w dwóch przeciwstawnych sobie ujęciach. W pierwszym ujęciu człowiek jest panem swoich decyzji (indeterminizm, woluntaryzm), w drugim zaś okazuje się niejako zmuszony do działania przez siły i potrzeby, o których sam nie stanowi (determinizm). Wykazanie czy i jak dalece jeden z tych modeli jest słuszniejszy (zagadnienie wolności woli) jest jednym z zadań filozofii; psychologia doświadczalna nie posiada możliwości, aby zagadnienie to wyjaśnić bez reszty. Może ona tylko stwierdzić, że określone doznania, które występują w sytuacjach konfliktowych, przez wyznawców niektórych kręgów kulturowych formułowane są często w ten sposób, jak gdyby chodziło w tym wypadku o uruchomienie specjalnej władzy duszy, którą określa się mianem woli. Obserwowalne zachowanie się człowieka, polegające na dążeniu do jakiegoś przedmiotu (pożądanie) lub odwracanie się od niego (awersja) bywa określane z tego punktu widzenia jako wewnętrzne, podjęte zgodnie z uznaniem postanowienie (zdecydowanie się). Stopień powagi i trudu, jaki poświęca psychologia doświadczalna na badanie tego problemu zależy jest od założeń kulturowych określonej społeczności. I tak np. w zasięgu oddziaływania kalwinistycznej nauki o predestynacji, tj. w psychologii amerykańskiej, nie znajdziemy wiele wzmianek o woli, natomiast uzasadnienie jej istnienia po

stronie niemieckiej, przy tradycji luterńskiego idealizmu w zakresie wolności, odgrywa bardzo wielką rolę. Dalej następuje referowanie niektórych badań podejmowanych w oparciu o autogenetyczne i heterogenetyczne teorie woli.

Wartość omawianej encyklopedii podnosi przejrzysty układ graficzny artykułów, których zrozumienie ułatwiają liczne ryciny i wykresy. Zamieszczona w języku niemieckim i angielskim bibliografia pozwala na pogłębienie zawartych w artykułach zagadnień.

Encyklopedia przeznaczona jest przede wszystkim dla ludzi z wyższym wykształceniem pragnących uzyskać ogólne informacje o zagadnieniach podejmowanych przez współczesną psychologię doświadczalną, i jako taka, powinna znaleźć wdzięcznego czytelnika. Może ona jednak stać się również dużą pomocą dla wykładowcy psychologii w zakresie usługowym. W tym celu zamieścił autor na pierwszych stronach systematyczny układ omawianych w porządku alfabetycznym artykułów encyklopedii. Prawdopodobnie także w tym samym celu zamieszczono na końcu indeks rzeczowy i indeks nazwisk.

Ks. Ryszard Przymusiński SJ, Warszawa

Jolande JACOBI, *Psychologia C. G. Junga*, Warszawa 1968. Instytut Wydawniczy PAX, s. 227.

Książka J. Jacobi zaznajamia czytelnika z całością twórczości psychologicznej Karola Gustawa Junga. Pierwsze dwie części pracy omawiają teoretyczne podstawy jego psychologii. Jest w nich mowa o strukturze psychiki, prawach jej rozwoju i zasadach działania. Trzecia część książki dotyczy zagadnień praktycznych i zawiera zastosowanie teorii Junga do psychoterapii w węższym słowa tego znaczeniu.

Jung opiera swą teorię na tradycjach kulturowych klasycznej psychoanalizy. Psychoanaliza nie była bowiem nigdy kierunkiem jednolitym. Już bezpośredni uczniowie Zygmunta Freuda tworzyli własne odmiany jego zasadniczych koncepcji. W latach dwudziestych i trzydziestych odrębne nieco systemy stworzyli Alfred Adler, Karol Gustaw Jung i Otto Rank. W późniejszych latach zaczęły się mnożyć przeróżne odmiany neofreudyzmu, których przedstawicielami pozostali do dziś dnia Karen Horney, Erich Fromm, Harry S. Sullivan, Abram Kardiner i in.

W swojej psychologii Jung przeciwstawił się zdecydowanie przypisywaniu popędowi seksualnemu roli głównej i wyłącznej zasady działania człowieka. Zamiast niego przyjął inne źródło postępowania ludzi: zasadę nieokreślonej bliżej energii psychicznej, tzw. *libido*. „Libido” nie ma nic wspólnego z metafizycznym pojęciem energii, lecz jest bliższe raczej fizycznemu pojęciu „pola sił”. Niektórzy psychologowie przyrównują energię tę do instynktu samozachowawczego. Zadaniem „libido” jest integrowanie poszczególnych funkcji życia psychicznego w jednolitą, sensowną całość. Energia psychiczna jest także przyczyną powstawania różnych potrzeb ludzkich. Po zaspokojeniu potrzeb biologicznych „libido” przejawia się w działalności kulturalnej człowieka. Również wola ludzka nie jest niczym innym, jak tylko specjalnym przypadkiem działania ukierunkowanej przez świadomość energii psychicznej.

Życie psychiczne człowieka składa się, zdaniem Junga, z warstwy podświadomości i świadomości. Podświadomość zawiera z kolei już to osobiste nieuświadomione chęci i pragnienia konkretnej jednostki, już też, w swoich głębszych pokładach, nieuświadomione doznania narodu lub całej ludzkości. Jung przyjmuje zatem istnienie dwóch pokładów podświadomości: warstwy indywidualnej i kolektywnej. Podświadomość zbiorowa jest przez ludzi dziedzińczona. Wyraża się ona z tzw. „archetypach”, tj. przeróżnych przedstawieniach i symbolach kulturowych, wierzeniach, mitach itp., które zostają utrwalone w psychice człowieka.